

ÜLESTÕUSMISAJA TEINE PÜHAPÄEV AD 2023

Jh 21:1–14 (Sk 8:6–8; Ap 3:12–20)

- 1 Pärast seda ilmus Jeesus jüngritele veel Tibeeriase järve ääres. Aga Ta ilmus nõnda:
- 2 Siimon Peetrus ja Toomas, keda nimetatakse Kaksikuks, ja Naatanael, kes oli Galilea Kaanast, ja Sebedeuse pojad ja veel kaks Tema jüngritest olid seal koos.
- 3 Siimon Peetrus ütles neile: «Ma lähen kalale.» Nad ütlesid talle: «Me tuleme sinuga kaasa.» Nad läksid välja ja astusid paati. Ent sellel ööl ei püüdnud nad midagi.
- 4 Aga koidu ajal seisis Jeesus kaldal. Ent jüngrid ei teadnud, et see on Jeesus.
- 5 Jeesus ütles siis neile: «Lapsed, on teil midagi leivakõrvaseks?» Nad vastasid Talle: «Ei ole.»
- 6 Aga Tema ütles neile: «Heitke noot paremale poole paati, siis te leiate!» Nad heitsidki, ja ei jaksanud seda enam tõmmata kalade hulga tõttu.
- 7 Nüüd ütles jünger, keda Jeesus armastas, Peetrusele: «See on Issand!» Siimon Peetrus, kuulnud, et see on Issand, võttis kuue ümber, sest ta oli alasti, ja hüppas järve.
- 8 Aga teised jüngrid tulid paadiga – nad ei olnud ju kaldast kaugemal kui umbes kakssada küünart – ja vedasid noota kaladega.
- 9 Kui nad nüüd tulid mäele, nägid nad valmis lõket ja selle peal kala ning leiba.
- 10 Jeesus ütles neile: «Tooge neid kalu, mida te praegu püüdsite!»
- 11 Siimon Peetrus läks üles ja tõmbas mäele nooda täis suuri kalu, arvult sada viiskümmend kolm. Ja noot ei rebenenud, kuigi neid oli nii palju.
- 12 Jeesus ütles neile: «Tulge sööma!» Ükski jüngritest ei julgenud Temalt küsida: «Kes Sa oled?», sest nad teadsid, et Ta on Issand.
- 13 Jeesus tuli ja võttis leiva ja andis neile, ja samuti kala.
- 14 See oli Jeesusel juba kolmas kord jüngritele ilmuda pärast surnuist ülestõusmist.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese

evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhisas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklite missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Pärast seda – μετὰ ταῦτα – sõnasõnalt: «nende [asjade] hulgas; sobivaks eestikeelseks vasteks võiks olla: «muuhulgas».

Ilmus – ἐφανερώσεν ἑαυτὸν – sõnasõnalt: «ilmutas ennast», «avaldas ennast», «näitas ennast», «tegi ennast nähtavaks». Sõna φανερώω – «avalikuks saama», «nähtavaks saama», «teatavaks saama» – tuleneb sõnast φῶς – «valgus».⁵

Jeesus – ὁ Ἰησοῦς – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יְהוֹשֻׁעַ ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Jüngritele – τοῖς μαθηταῖς – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μαθηθῶ – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/aru saada püüdma».

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

⁵ Samast tüvest on pärit nt venekeelne sõna фонарь – «latern».

Tibeeriase – τῆς Τιβεριάδος – Τιβεριάς – «Tibeerias» – on nelivürst Heroodes Antipase poolt aasta 20 paiku rajatud ja keiser Tiberiuse (valitses aastail 14–37) auks nimetatud esialgu peamiselt mittejuutidest, hiljem segaelanikkonnaga linn, mille Antipas tegi oma Galilea-valduste pealinnaks. Juudi pärimus samastab Tibeeriase Joosua 19:35 mainitud Rakkatiga (ἸϞϞ).

Järve ääres – ἐπὶ τῆς θαλάσσης – sõnasõnalt: «järvel». Sõna θάλασσα tuleneb tõenäoliselt sõnast ἄλς – «sool» – ja tähendab eeskätt «meri», kuigi võib tähistada ka järve.⁶

Siimon Peetrus – Σίμων Πέτρος – nimi Σίμων tuleneb heebrea nimest ἰσμη – «ta on kuulnud». Nimi Πέτρος tähendab «kalju».

Toomas, keda nimetatakse Kaksikuks – Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος – nimi Θωμᾶς tuleneb tõenäoliselt heebrea sõnast דומים – «kaksikud». Hüüdnimi Δίδυμος – «kaksik» – tuleneb sõnast δῖς – «kahekordselt».

Naatanael – Ναθαναήλ – nimi Ναθαναήλ – heebrea keeles נחנך – tähendab «Jumala and», «Jumal on andnud».

Sebedeuse – τοῦ Ζεβεδαίου – nimi Ζεβεδαῖος tuleneb heebrea nimest יְצַרְיָה ja tähendab «JHWH and/kingitus».

Ütles – λέγει – «ütleb».⁷

Lähen – ὑπάγω – originaalis kasutatakse siin hetkel toimuvale ja jätkuvale tegevusele viitavat ajavormi, mida võiks eesti keeles väljendada ka: «olen minemas».

Kalale – ἀλιεύειν – sõna ἀλιεύω – «kalastama», «kala püüdma» – tuleneb sõnast ἄλς – «sool».

Ütlesid – λέγουσιν – «ütlevad».

Me tuleme sinuga kaasa – ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί – sõnasõnalt: «tuleme meiega sinuga». Sõna ἔρχομαι – «tulema» – on siin oleviku ajavormis.

Ütles – λέγει – «ütleb».

⁶ Samamoodi võib sõna λίμνη, mille esmaseks tähenduseks on «järv», tähistada ka merd.

⁷ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

Ei ole – οὐ – tegelikult väga lühidalt ja konkreetselt: «ei».

Noot – τὸ δίκτυον – sõna δίκτυον võib tähistada igasugust kalapüügivõrku.⁸

Hulga tõttu – ἀπὸ τοῦ πλήθους – sõna πλήθος tähistab suurt hulka, rohkearvulisust.

Ütles – λέγει – «ütleb».

Armastas – ἠγάπα – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama»⁹.

Issand – ὁ κύριος – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Võttis...ümber – διεζώσατο – sõnasõnalt: «sidus ümber», «vöötas ennast».

Kuue – τὸν ἐπενδύτην – sõnasõnalt: «pealiskõiva». Ilmselt peetakse siin silmas pikka linast särki.

Hüppas järve – ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν – sõnasõnalt: «heitis ennast järve», «viskus järve».

Mäele – εἰς τὴν γῆν – «maale».

Nägid – βλέπουσιν – «näevad», «silmapidavad».

Valmis lõket – ἀνθρακιάν κειμένην – sõnasõnalt võiks tõlkida: «sütetuld maas».

Selle peal – ἐπικείμενον – sõnasõnalt: «sellele asetatuna».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Mäele – ἐπὶ τῆς γῆς – «maale».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Tulge sööma – δεῦτε ἀριστήσατε – sõnasõnalt võiks tõlkida: «tulge, võtke pruukosti». Sõna ἀριστάω tuleneb eeskätt hommikusööki tähistavast sõnast ἄριστον.

⁸ Spetsiifiliselt heitenooda vasteks on ἀμφίβληστρον.

⁹ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַבָה – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

Küsida – ἐξετάσαι – sõna ἐξετάζω on tugevama tähendusega kui lihtsalt «küsima», selle sõnasõnaliseks vasteks võiks olla: «välja uurima».

Tuli – ἔρχεται – «tuleb».

Võttis – λαμβάνει – «võtab».

Andis – δίδωσιν – «annab».

Pärast surnuist ülestõusmist – ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν – sõnasõnalt: «üles äratatuna surnuist». Sõna ἐγείρω tähendab «üles tõstma», «üles äratama».¹⁰ Sõna νεκρός – «surnud», «surnu» – etümoloogia viitab väidetavalt kadumisele (võrdluseks eestikeelne «kadunu», «kadunuke») või hajumisele (haihtumisele).

Sisuline analüüs

Kuigi Johannese evangeeliumi kahekümne esimest peatükki on peetud hilisemaks lisanduseks, mis pärinevat ajast pärast evangelisti surma, lähtutakse käesolevas tekstikäsitluses veendumusest, et tegemist on mitte ainult Johannese evangeeliumi orgaanilise osa, vaid äärmiselt olulise kokkuvõttega. Taolist lähenemisviisi toetavad mitmed ilmselged ja otsi kokku sõlmivad viited evangeeliumis varem käsitletule, iseäranis kuuendale peatükile, nagu on näha järgnevas tabelis:

Jh 21:1	«Pärast seda ilmus Jeesus jüngritele veel Tibeeriase järve ääres.»	Jh 6:1	«Pärast seda läks Jeesus teisele poole Galilea ehk Tibeeriase järve.»
Jh 21:3jj	Jüngrid on paadis ilma Jeesuseta	Jh 6:16jj	Jüngrid on paadis ilma Jeesuseta
Jh 21:4	Jüngrid näevad Jeesust	Jh 6:19	Jüngrid näevad Jeesust
Jh 21:5	Jeesus küsib jüngritelt, kas neil on midagi süüa	Jh 6:5	Jeesus küsib jüngritelt, kust osta süüa, et rahvahulka toita
Jh 21:9.13	Jeesus jagab leiba ja kala	Jh 6:9.11	Jeesus jagab leiba ja kala
Jh 21:12	Jüngrid tunnevad Jeesuse ära	Jh 6:20	Jeesus ütleb jüngritele: «See olen mina, ärge kartke!»

Viiteid varasemale on veelgi, alates sellest, et peatüki esimene salm sedastab, et järgnevalt kirjeldatu on Jeesuse kolmas ilmumine jüngritele. Esimene leidis aset

¹⁰ Seda sõna kasutatakse ka Jeesuse ülestõusmise või ülesäratamise kohta surnuist.

ülestõusmise päeval (Jh 20:19–23), teine nädal aega hiljem (Jh 20:24–29). Kahtlemata ei saa olla juhuslik ka see, milliseid jüngreid mainitakse nimepidi: nendeks olid Jeesuse salanud Peetrus, Jeesuse ülestõusmises kahelnud Toomas, Jeesusesse vähemalt alguses üsna skeptiliselt suhtunud Naatanael (vrd Jh 1:45jj) ning, nagu teame teistest evangeeliumidest, ennast teistest ettepoole asetada soovinud Sebedeuse pojad (kellest üks, Johannes, oli pärimuse järgi «jünger, keda Jeesus armastas»).

Võib-olla on oluline seegi, et kaks jängrit jäävad identifitseerimata – sarnaselt sellele, kuidas esimeste jüngrite kutsumisel räägitakse lihtsalt kahest endisest Ristija Johannese jüngrist, kes otsustasid Jeesust järgida (Jh 1:35jj). Tõsi, nende puhul tuleb üsna pea välja, et üks neist oli Siimon Peetruse vend Andreas – võib-olla oli nüüdki üks neist kahest nimepidi nimetamata jüngrist tema. Kes oli seitsmes, seda me ei tea – ent me teame olulisimat: Jeesuse kolmandast ilmumisest osa saanud jüngreid oli seitse.¹¹

Veel üheks tähtsaks sümboolseks viiteks varasemale on kahtlemata maas olnud sütetuli (Jh 21:9).¹² Küllap Peetrusele, kellel seisis peagi ees tõsine jutuajamine Jeesusega (Jh 21:15–22), meenus üks teine sütetuli (ἀνθρακιά) – see, mille ääres ennast soojendades ta oli oma Issanda ära salanud (Jh 18:18–27).

Ülalöeldust on näha, et kahekümne esimese peatüki esimese poole ilmumislugu on sügavalt sümboolse tähendusega, kusjuures selleks tähenduseks on kiriku missiooni sõnastamine Jeesuse ligiolu tunnistajana, inimeste kogujana Tema karja (siin küll pigem kalaparve) hulka ning nende toitjana igavese elu leivaga. Peatüki teises pooles tuuakse esile Peetruse roll kiriku peana – hoolimata sellest, et ta oli Jeesuse kolm korda salanud.

Peatüki esimene salm annab teada, et jüngrid (vähemalt osa neist) on tagasi Galileas. Selles ei ole midagi ootamatut, kuna Jeesus ise oli neil käskinud sinna minna, lubades ennast neile seal näidata (Mt 28:7; Mk 16:7). Küll aga peab evangelist vajalikuks rõhutada Peetruse otsust kalale minna, sest isegi kui see ei tähenda, nagu oleks Peetrus otsustanud oma endise ameti juurde tagasi pöörduda, näitab see ikkagi, et tal oli raskusi oma elu taas järjele saamisega. Peetruse sõnad «Ma lähen kalale» (Jh 21:3 – vt ka vastavat keelelist märkust) ei kõla mitte niivõrd kindlameelse otsuse, kuivõrd millegi vabanduse-laadsena – jääb mulje, nagu püüaks ta ebaseaduslike mõtete peletamiseks mingit tegevust leida. Ebaseaduslikud olid need mõtted ilmselgelt Jeesuse salgamise pärast – seda, kuivõrd raskelt ja valuliselt see sündmus Peetrusel südamel oli, näitab tema haavunud reaktsioon Jeesuse kolmekordsele küsimusele, kas Peetrus Teda armastab (vt iseäranis Jh 21:17).

¹¹ Seitse on täiuslikkuse arv. Võib-olla on siin sisemine seos ka hiljem Johannese nähtud seitsme lambjalaga, mis kujutasid seitset Väike-Aasia kogudust (Ilm 1:20).

¹² 1989. aasta Uues Testamendis ja seda järginud 1997. aasta redaktsioonis on sütetulest saanud lõke.

Teised jüngrid lähevad enesestmõistetavalt koos Peetrusega. Siin on näha nii nende solidaarsus Peetrusega kui – kõigest hoolimata – tema juhirolli tunnustamine, mida ei olnud kahandanud isegi salgamine. Sest ega teistelgi jüngritel millegagi kiidelda olnud – ainus neist, kes jäi kuni lõpuni Issanda juurde, oli see, «keda Jeesus armastas». Paraku näeme, et koos Peetrusega kalale läinud jüngrid ei aidanud sel ööl isegi üksmeel, kuna nad ei püüdnud mitte midagi.¹³

Jeesus näitas ennast jüngritele koidikul, ent esialgu nad Teda ära ei tundnud (Jh 21:4). Nad ei taibanud, kellega on tegemist, isegi siis, kui Jeesus neid kõnetas, küsides, kas neil on midagi leivakõrvaseks (Jh 21:5). Alles pärast imelist kalasaaki¹⁴ sai «jünger, keda Jeesus armastas» aru, et see on Jeesus, ja ütles seda kõigepealt Peetrusele (Jh 21:7).

Kui eelmises peatükis oli Jeesus noominud Toomast sellepärast, et too oli uskunud alles pärast nägemist, ja kiitnud õndsaks neid, kes usuvad, isegi kui nad ei näe (Jh 20:29), siis siin näidatakse meile, et tõeliselt näevad ja mõistavad üksnes need, kes usuvad, kusjuures selleks, et näha ja uskuda, on vaja armastada ja olla armastatud.

Peetruse reaktsioon on ühelt poolt hämmastav, isegi irratsionaalne, teisalt aga täiesti arusaadav. Kui Jeesuse hauale joostes oli ta jäänud armastatud jüngrist maha (Jh 20:4), võib-olla seesmise ebakindluse tõttu, siis nüüd ei suutnud ta enam vastu panna, vaid viskus vette (vt vastavat keelelist märkust), et võimalikult kiiresti Issanda juurde jõuda (kas ta ka jõudis enne teisi, seda meile erinevalt haua juude jooksmise loost ei ütelda).

Märkus, et Petrus oli alasti ja haaras endale ümber kuue (või särgi), on kahtlemata oluline, kuna see viitab tema hingelisele alastiolekule Issanda ees – alastiolekule, mida ta ei saanud ega ilmselt tahtnudki varjata, kuna ainsana võis tema languse ja salgamise alastuse katta kinni üksnes seesama Issand, kelle ta oli salanud ja kes peagi tema armastuse järele küsis.¹⁵

Kaldale jõudes nägid jüngrid maas sütetuld ühes selle peale asetatud leibade ja kaladega. Kui kuuenda peatüki leivarohkendamise loos oli Jeesus kasutanud jüngrite vahendusel Temani jõudnud viit leiba ja kaht kala, siis nüüd on kõik Tema enda poolt – sest Tema on «taevast alla tulnud elav leib», mida söönud elavad igavesti (Jh 6:51).¹⁶ Petrus vedas küll Jeesuse sõna peale kaldale võrgutäie äsjapüütud kalu, ent nende

¹³ Võib-olla on siingi viide kuuendale peatükile, kus jüngrid pidid tunnistama, et omal jõul ja oma vahenditega ei suuda nad midagi (vrd Jh 6:7).

¹⁴ Tegemist oli ainsa imetega, mille Jeesus tegi pärast surnuist ülestõusmist.

¹⁵ Siinkohal meenub Aadama ja Eeva langemine: «Siis nende mõlema silmad läksid lahti ja nad tundsid endid alasti olevat, ja nad õmblesid viigilehti kokku ning tegid enestele põlled. [...] «Ma kuulsin Su häält rohuaias ja kartsin, sest ma olen alasti. Sellepärast ma peitsin enese ära.» [...] Ja Issand Jumal tegi Adamale ja ta naisele nahkriided ning pani neile selga.» (1Ms 3:7.10.21)

¹⁶ Kirikuisa Augustinus kasutab siin sõnademängu: *Piscis assus, Christus est passus*. – «Küpsetatud kala on kannatanud Kristus.» (In evangelium Ioannis tractatus 123, 2)

küpsetamise ja söömise kohta ei öelda midagi, nii et nende tähendus peab seisnema milleski muus.

Selle üle, miks kalu oli just sada viiskümmend kolm, on palju arutletud. On arvatud, et see võib tähistada tollal tuntud rahvaste arvu, viidates nõnda sellele, et jumalik pääste Kristuses on mõeldud kõigile rahvastele. Püha Augustinus, kes muidki pühakirjakohti kommenteerides armastab anda arvudele müstilist tähendust, näeb siin arvude 1–17 summat, kusjuures arv 17 viitab tema sõnul kümnele käsule ja neile lisanduvale Pühale Vaimule, kelle arvuks on Augustinuse sõnul pühakirjatunnistuse kohaselt seitse.¹⁷ Sada viiskümmend kolm ei tähista Augustinuse järgi siiski mitte päästetute täpset arvu, vaid sümbolsest kõiki päästetuid, olgu neid kuipalju tahes.¹⁸

Jeesuse jüngrite missioon on kuulutada inimestele Kristuse ülestõusmist ja ligiolu, koguda neid Tema kirikusse ning toita neid Eluleivaga. Jeesus oli seda Peetrusele öelnud juba esimese imelise kalapüügi järel: «Ära kard! Nüüdsest peale pead sa püüdma inimesi!» (Lk 5:10) Ka siis oli Peetrus seisnud Tema ees patuse mehena, kelle loomulikuks hingekarjeks oli: «Mine minu juurest ära, Issand!» (Lk 5:8) Issand ei läinud ära, vaid kutsus Peetruse enda järele – nagu Ta nüüd, pärast oma ülestõusmist, kutsus Peetruse enda järele tagasi.

Evangelist ütleb, et «ükski jüngritest ei julgenud Temalt küsida: «Kes Sa oled?», sest nad teadsid, et Ta on Issand. Ei ole tõenäoline, et neil oli lihtsalt hirm Jeesuse reaktsiooni ees¹⁹ või et nad kartsid, et tuleb välja, et see tegelikult ikkagi ei ole Issand (justnagu eelistanuks nad elada teatavat sorti enesepettuses). Pigem oli neil meeles äsjane Tooma lugu ja nad ei tahtnud seada järjekordselt kahtluse alla Jeesuse ülestõusmise fakti ja füüsilist reaalsust.²⁰ Kreeka keeles kasutatud sõna ἐξεταζω ei tähista mitte lihtsalt küsimist, vaid põhjalikku järeleuurimist.

Jeesus oli surnuist üles tõusnud, Ta näitas ennast jüngritele ning seda tehes näitas Ta neile järjekordselt, millise ülesande täitmiseks Ta on nad kutsunud ja läkitanud. Evangelist Johannes oli selle võtnud kokku juba eelneva peatüki lõpul: «Et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:31)

¹⁷ Seda, et käskudele peab lisanduma Püha Vaim, peab kirikuks enesestmõistetavaks, kuna muidu ei võiks keegi pääseda, sest «sest kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks» (2Kr 3:6)

¹⁸ In evangelium loannis tractatus 122, 8.

¹⁹ «Te nõdrausulised!»

²⁰ Kuigi Johannese evangeeliumis ei nimetata, et Jeesus oleks söönud koos jüngritega, on siin sarnasus Luuka evangeeliumi kirjeldusega: «Aga kui nad rõõmu pärast ikka veel ei uskunud ja imestasid, ütles Ta neile: «Kas teil on siin mingit söögipoolist?» Nemad panid Ta ette tüki küpsetatud kala, ja Jeesus võttis ja sõi nende silma all.» (Lk 24:41–43)

Jutluseks

Ülestõusmisaja teise pühapäeva tuntuim vanakiriklik nimi on *Dominica in Albis* – eesti keeles tavaliselt «Valge Pühapäev», otsetõlge oleks «Pühapäev valgetes [rõivastes]». Selle nime aluseks on näiteks püha Augustinuse kirjeldatud tava, et Ülestõusmisööl ristitud võtsid sel päeval ült ristimisel saadud valged rüüd.²¹

Teiseks levinud nimeks on pühapäeva missa vanakiriklikest algussalmidest pärinev *Quasimodogeniti*: «Nagu äsjasündinud lapsed, halleluuja, igatsege vaimulikku selget piima, halleluuja, halleluuja, halleluuja.» (1Pt 2:2)

Pühapäeva teemaks on EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi «Ülestõusnu tunnistaja». Valge Pühapäeva vanakiriklik Epistel (1Jh 5:4–10) kõneleb maailma äravõitvast usust Kristusesse, kes on meid oma vere läbi päästnud, ning Evangeelium (Jh 20:19–31) Jeesuse ilmumisest esmalt kümnele jüngrile ning nädal hiljem kõigile, ka eelmisel korral puudunud Toomale. Esimesel ilmumisel kingib Jeesus apostlitele Püha Vaimu annina pattude andeksandmise meelevald, teisel korral kinnitab nii oma ihulikkust, rõhutades nägematagi uskumise tähtsust, millele evangelist lisab, et taolise usu viljaks on igavene elu Jeesuses Kristuses.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Sk 8:12–13) Jumala töotus päästa oma rahvas kõikjal maailmas ning tuua pagendatud tagasi Jeruusalemma. Epistlit asendab Apostlite tegude raamatu (Ap 3:12–20) lõik Peetruse kõnest Saalomoni sammaskäigus, milles apostel rõhutab Kristusesse uskumise päästvat ja tervendavat väge.

Pühakirjalugemisi ühendab tunnistus Jumala päästvast ja eluandvast väest, mis on erilise kirkusega saanud avalikuks Kristuse ülestõusmises ning mis kutsub neid, kes Kristusele järgnevad, olema Tema kui Ristilöödu ja Ülestõusnu tunnistajaks, et kõik rahvad võiksid kuulda päästesõnumit ning saada kogutud Jumala rahva hulka. Evangeeliumis on väga olulisel kohal arusaam, et ilma Issandata ei suuda jüngrid midagi, vaid nad saavad ennast rajada üksnes Jumala armule Kristuses, kes on tõeline taevast alla tulnud leib, mis annab elu neile, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse jüngrid olid läinud Issanda sõna peale Galileasse. Kuigi nad olid juba kohtunud Ülestõusnuga, oli palju endiselt selgusetu. Iseäranis Peetrus, kelle südant vaevas see, et ta oli oma Issanda ära salanud, ei leidnud rahu ning otsustas tegevust otsides kalale minna. Teised jüngrid liitusid temaga, näidates nõnda oma solidaarsust ja tunnustades Peetruse juhirolli hoolimata tema langemisest. Paraku ei

²¹ Sermo 1 in Octava Paschæ.

tulnud kalapüügist midagi välja – siin on oluline meeldetuletus meile kõigile igaks ettevõtmiseks, eriti aga siis, kui kõne all on kiriku- ja kogudusetöö: iseenesest, ilma Issandata, ei suuda me mitte midagi, kuna meile antud missioon ei ole tegelikult mitte meie, vaid Tema missioon.

2. Jeesus ei jätnud jüngrid üksi. Ta tuli nende juurde ja tuletas neile üsna delikaatselt meelde seda, mida nad olid juba kogenud, ent millest nad ei olnud osanud seni õigeid järeldusi teha. Konkreetselt meenutab Ülestõusnu ilmumine Tibeeriase järve rannal seda, kuidas Jeesus oli enam-vähem samas paigas toitnud viie leiva ja kahe kalaga viis tuhat meest ning tunnistanud neile seejärel endast kui tõelisest taevast alla tulnud Eluleivast, kellesse uskumine ja kelle vastuvõtmine on ainus võimalus, et inimene võiks pärida igavese elu. Nüüd on Jeesus taas järve kaldal ning valmistab oma jüngritele leivast ja kalast hommikueine. Jüngrid ei taipa alguses, kellega on tegemist, ent peagi mõistavad ja vähemalt üks neist tunnistas seda ka sõnadega: «See on Issand!» See, kes Jeesuse esimesena ära tundis ja Temast tunnistust andis, oli «jünger, keda Jeesus armastas» – selleks, et tõeliselt näha, on vaja uskuda, ja selleks, et uskuda ja näha, on vaja armastada ja olla armastatud.
3. Jeesus kinkis jüngritele sel ööl imelise kalasaagi, aga Ta ei tarvitanud jüngrite püütud kalu hommikusöögi valmistamisel – kõik oli jüngrite kaldale jõudes juba valmis. Jeesus küpsetas kala ja leiba sütetulel, mis vähemalt Peetrusele pidi tuletama meelde üht teist sütetuld – seda, mille ääres ennast soojendades ta oli oma Issanda ära salanud. Jeesus ei tuletanud Peetrusele tema langust meelde mitte selleks, et teda hukka mõista, vaid et vabastada ta süükoormast ja tuletada talle meelde tema kutsumust: Peetrusest ja teistest jüngritest pidid saama inimestepüüdjad, kes koguvad päästetute hulka kõik maailma rahvad, tunnistades neile ülestõusnud Issandast ja neid Eluleivaga toites.